

Målnummer:	T4101-06	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2008-06-05		
Rubrik:	En bil hade sålts genom ett avbetalningskontrakt med återtagandeförbehåll. Sedan köparen underlåtit att betala hela kontantinsatsen och den första månadsbetalningen, återtog säljarens rättsinnehavare bilen efter överenskommelse med köparen. Innan avräkning skett enligt konsumentkreditlagen stals bilen. Det har ansetts att säljaren tillägnat sig bilen redan vid återtagandet och att säljaren från och med den tidpunkten stått risken för varan. Till följd härav har säljarens rättsinnehavare ansetts som ägare av bilen vid tillämpning av villkoren i hans stödförsäkring.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 10 kap. 4 § och 12 kap. 2 § handelsbalken (1736:0123 s. 2)• 25 §, 27 §, 28 § och 29 § konsumentkreditlagen (1992:830)		
Rättsfall:	NJA 1953 s. 409		

REFERAT

Stockholms tingsrätt

Svenska Volkswagen Finans Aktiebolag förde vid Stockholms tingsrätt den talan mot Trygg-Hansa Försäkringsaktiebolag som framgår av tingsrättens dom.

Tingsrätten (chefsrådmannen Martin Holmgren samt rådmännen Anders Dereborg och Gun-Marie Taabu) anförde följande i dom den 18 oktober 2005.

Bakgrund

I april 2001 sålde Din Bil Stockholm Norr (Din Bil) en personbil till T.M. Bilen i fråga var en Audi S8, årsmodell 2001, med registreringsnummer SLC 210. Försäljningen skedde genom ett avbetalningskontrakt med återtagandeförbehåll. Köpeskillingen var 903 000 kr och kontantinsatsen 290 000 kr. Det återstående beloppet om 613 000 kr skulle betalas med 19 000 kr per månad under 36 månader. Samma dag som försäljningen skedde överlät Din Bil samtliga sina rättigheter enligt köpekontraktet till Volkswagen Finans Aktiebolag (Volkswagen).

Trots att T.M. endast betalade 29 000 kr av kontantinsatsen lämnades bilen av misstag ut till honom. När T.M. sedan inte betalade resterande kontantinsats och inte heller den första månatliga betalningen återtog Volkswagen genom Din Bil den 18 juni 2001 fordonet från T.M., vilket skedde genom en överenskommelse med honom. Efter återtagandet placerades fordonet på en inhägnad bilgård tillhörig Din Bil. Den 29- 30 juni 2001 stals fordonet från förvaringsplatsen. Det visade sig att T.M. i strid med avbetalningskontraktet inte hade tecknat någon försäkring för fordonet.

Volkswagen har tecknat en s.k. flytande motorfordonsförsäkring hos Trygg-Hansa Försäkringsaktiebolag (Trygg-Hansa), vilken bl.a. omfattar stödförsäkring och restskuldsförsäkring. Volkswagen har nu väckt talan mot Trygg-Hansa och begärt att försäkringsersättning på grund av stölden antingen betalas ut genom stödförsäkringen eller restskuldsförsäkringen.

I målet relevanta villkor ur stödförsäkringen och restskuldsförsäkringen framgår av bilaga 1 (villkoren B.1, B.3 och B.5.3).

Här återges endast följande villkor.

B.5.3 Restskuldsförsäkring

Restskuldsförsäkring ingår i flytande försäkring som minst omfattar trafik- och delkaskoförsäkring.

Restskuldsförsäkring gäller för skada som hänt under försäkringstiden enligt nedan:

A. Restskuldsförsäkringen avser alla försäkringstagarens i försäkringsbrevet angivna fordonsslag som sålts på kredit med återtagandeförbehåll. Försäkringen omfattar inte moped.

Anmärkning: Restskuldsförsäkringen avser inte uthyrt (leasat) fordon.

B. Restskuldsförsäkringen omfattar brand-, stöld- och vagnskada. För terrängvagn, gaffeltruck och motorredskap omfattar försäkringen endast brand- och stöldskada.

C. Restskuldsförsäkringen gäller till skydd för innehavare av säljrättigheterna vid skada på fordonet då köpare:

1. saknar gällande kaskoförsäkring, vagnskadegaranti eller motsvarande skydd för fordonet.

2. har kaskoförsäkring eller vagnskadegaranti men försäkringsskyddet inte gäller på grund av brott mot villkoren som skett utan säljarens vetskap eller medgivande. Om kaskoförsäkringen eller vagnskadegaranti finns i försäkringsbolag som saknar koncession för trafikförsäkring bedöms brottet enligt Trygg Hansas försäkringsvillkor för flytande försäkring. Om köparens försäkringsbolag avböjer att betala ersättning ska säljaren visa det genom kopia av det avböjande bekräftelsebrevet.

D. Restskuldsförsäkringen gäller endast under förutsättning att:

- kreditköpet är giltigt enligt lag

- beträffande omyndig köpare att förmyndaren tecknat sitt godkännande på avtalet om kreditköp.

E. Restskuldsförsäkringen gäller i:

- 6 månader för lastbil och buss med totalvikt överstigande 3 500 kg, släpfordon, traktor och motorredskap

- 36 månader för övriga fordon

från leveransdagen, dvs. då fordonet levererades till köparen.

F. Ersättning betalas under förutsättning att köparen:

- efter skada inte fullgör amorteringarna enligt avbetalningskontraktet

- saknar betalningsförmåga och att säljaren visar att han trots utmättningsförsök misslyckats med att inkassera amorteringarna av köparen och eventuella borgensmän.

G. Till grund för beräkning av ersättning gäller:

1. vid skadetillfället återstående fordran enligt avtalet om kreditköp, men högst vad som motsvarar fordonets marknadsvärde före skadan. Avdrag ska göras för amorteringar betalade efter skadetillfället.

2. avdrag för inte fullgjorda avtalsenliga amorteringar före skadetillfället såvida det inte är fråga om lagligt grundat anstånd.

3. avdrag för fordonets restvärde.

4. avdrag för gällande självrisk vid skadetillfället.

H. Högsta ersättning är 75 % av i avtalet om kreditköp angivet försäljningspris inkl moms.

I. Vid begäran om ersättning från restskuldsförsäkringen ska säljaren skicka

kopia av avtalet om kreditköp och handlingar som styrker förhållandena angivna i F och G punkt 2.

B.5.3.1 Självrisk

Självrisken är vid varje skada och för varje skadat fordon

- 10 % av basbeloppet för moped
- 40 % av basbeloppet för övriga fordon.

Yrkanden

Volkswagen har i första hand yrkat att tingsrätten förpliktar Trygg-Hansa att till Volkswagen betala ett kapitalbelopp om 635 640 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med den 30 oktober 2002 till dess betalning sker. I andra hand har Volkswagen yrkat att tingsrätten förpliktar Trygg-Hansa att betala ett kapitalbelopp om 662 490 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med den 30 oktober 2002 till dess betalning sker.

Trygg-Hansa har bestritt käromålet. Beloppen och räntan har vitsordats i och för sig.

Grunder m.m.

Parterna har till grund och ytterligare utveckling av sin respektive talan anfört i huvudsak följande.

Volkswagen

Volkswagen har tecknat en stödförsäkring med Trygg-Hansa vilken omfattar fordon som försäkringstagaren äger. Det i målet aktuella fordonet återtogs av Volkswagen från T.M. den 18 juni 2001 med stöd av återtagandeförbehållet. Volkswagen var vid återtagandet överens med T.M. om att ett återtagande av fordonet skulle ske. T.M. har efter återtagandet inte gjort anspråk på fordonet. Genom återtagandet återgick äganderätten till fordonet till Volkswagen samtidigt som T.M:s äganderätt utsläcktes och dennes förpliktelser avseende fordonet upphörde. Eftersom fordonet därmed ägdes av Volkswagen vid tiden för stölden är bolaget berättigat till ersättning ur stödförsäkringen (villkor B.1) i enlighet med förstahandsyrkandet.

Om rätten skulle anse att Volkswagen inte är ägare till fordonet och inte har rätt till ersättning ur stödförsäkringen hävdas att stöldskadan omfattas av restskuldsförsäkringen (villkor B.5.3). Volkswagen har en kreditfordran på T.M. för vilken bolaget inte kunnat få betalt. Från denna fordran skall enligt försäkringsvillkoren avdrag göras för fordonets restvärde. Med restvärde kan i denna situation inte avses annat än fordonets värde efter skadan. Eftersom fordonet stals saknar det värde efter skadan. Ersättning skall därför i vart fall utgå ur restvärdesförsäkringen i enlighet med andrahandsyrkandet.

Trygg-Hansa

Volkswagen var inte civilrättslig ägare av fordonet vid tidpunkten för stölden, utan äganderätten tillkom T.M. Stödförsäkringen gäller därför inte till förmån för Volkswagen. Men även om Volkswagen skulle anses ha ägt bilen vid stöldtillfället föreligger ingen rätt till ersättning ur Volkswagens stödförsäkring. Enligt försäkringsvillkor B.2.a gäller nämligen stödförsäkringen inte fordon som försäkringstagaren sålt på avbetalningskontrakt. För avbetalningsköp hänvisar försäkringen istället till restskuldsförsäkringen.

Det är i och för sig riktigt att restskuldsförsäkringen är tillämplig i ett fall som det aktuella när fordonet stulits och avbetalningsköparen trots skyldighet inte tecknat någon stödförsäkring. Restskuldsförsäkringen avser dock endast T.M:s skuld till Volkswagen enligt avtalet om kreditköp. T.M. har återställt fordonet till Volkswagen i väsentligen oskadat skick. Fordonets värde vid återställandet uppgick till ca 800 000 kr och översteg således kreditkulden som var 692 280 kr. Faran för att fordonet skulle skadas övergick till Volkswagen i samband med återställandet av fordonet. I och med att T.M. återställt fordonet till Volkswagen skall han vid en avräkning enligt konsumentkreditlagen tillgodoräknas fordonets faktiska värde vid denna tidpunkt. Fordonets värde vid återtagandet var väsentligt högre än restskulden varför Volkswagen inte har någon kreditfordran

gentemot T.M.

Domskäl

Det är ostridigt att T.M. hade en skyldighet att hålla fordonet stöldförsäkrat och att han brustit i detta avseende, att fordonet har kommit i Din Bils besittning från och med att det återtog den 18 juni 2001 samt att, för det fall T.M. allttjämt anses vara ägare till fordonet, restskuldsförsäkringen i och för sig är tillämplig i nu aktuell situation.

Tingsrätten har först att pröva om stöldförsäkringen är tillämplig.

Av villkoren för stöldförsäkringen framgår att försäkringen gäller fordon som försäkringstagaren äger. Volkswagen har gjort gällande att Volkswagen återtagit fordonet efter överenskommelse med T.M. och därmed övertagit äganderätten till fordonet. Trygg-Hansa har invänt att äganderätten till fordonet inte övergått genom återtagandet, utan att T.M. allttjämt var ägare till fordonet vid stölden. Enligt tingsrättens mening ankommer det på Volkswagen att styrka sin äganderätt.

T.M. har köpt bilen enligt ett avbetalningskontrakt och annat har inte gjorts gällande än att köpet skett för privat bruk och att konsumentkreditlagens (1992:830) bestämmelser därmed varit tillämpliga mellan honom och Volkswagen. Av 27 § konsumentkreditlagen framgår att avräkning skall göras mellan kreditgivaren och köparen om kreditgivaren vill utnyttja en rätt att återta en vara. Motsvarande gäller även enligt 7 § lagen (1978:599) om avbetalningsköp mellan näringsidkare. Enligt 29 § konsumentkreditlagen får dessutom en vara som återtagits av kreditgivaren återlösas inom fjorton dagar från återtagandet.

Ingen av parterna har påstått att en avräkning har skett mellan Volkswagen och T.M. efter återtagandet. Innan så skett kan inte förhållandet mellan T.M. och Volkswagen anses ha reglerats slutligt. Som Trygg-Hansa gjort gällande behöver inte syftet med att en vara tas om hand med stöd av ett återtagandeförbehåll vara att återta äganderätten. Syftet kan t.ex. vara att fordonet skall utgöra en säkerhet för fordringsanspråket. Därtill kommer det förhållandet att T.M. haft rätt enligt konsumentkreditlagen att återlösa fordonet. Att han inte gjort anspråk på fordonet kan enligt tingsrätten knappast ges den betydelsen att han av sagt sig rätten att t.ex. återlösa fordonet. Med beaktande av det anförda anser tingsrätten inte att återtagandet i sig medfört att äganderätten övergått till Volkswagen. Volkswagen har inte i övrigt visat att det föreligger sådana omständigheter som medför att bolaget förvärvat äganderätten.

T.M. skall därför allttjämt anses som ägare till fordonet och stöldförsäkringen är därmed - enligt försäkringsvillkoret B.1 - inte tillämplig.

Frågan är då om ersättning enligt restskuldsförsäkringen skall utgå. Parterna är överens om att restskuldsförsäkringen i och för sig är tillämplig på stöldskadan. Däremot har parterna olika syn på hur ersättningen skall beräknas. Beräkningen av ersättningen regleras i försäkringsvillkor B.5.3.G. vilket i tillämpliga delar lyder:

"Till grund för beräkning av ersättning gäller: 1) vid skadetillfället återstående fordran enligt avtalet om kreditköp, men högst vad som motsvarar fordonets marknadsvärde före skadan 3) avdrag för fordonets restvärde."

Volkswagen är av uppfattningen att bolaget har en kreditfordran på T.M. enligt punkten 1 i villkoret och att denna fordran kvarstår trots återtagandet eftersom T.M. är ägare till fordonet. Enligt Volkswagen skall inget avdrag för restvärde enligt punkten 3 göras. Volkswagen har därvid gjort gällande att fordonet saknar restvärde eftersom skadan består i att fordonet stals.

Trygg-Hansa har anförat att Volkswagen saknar fordran eftersom bolaget återtagit fordonet från T.M. Trygg-Hansa har därvid hänvisat till att T.M. vid en avräkning enligt konsumentkreditlagen skall tillgodoräknas fordonets faktiska värde vid tidpunkten för återtagandet och att fordonets värde vid återtagandet var väsentligt högre än restskulden.

Parterna är överens om att fordonets värde vid återtagandet var högre än Volkswagens kreditfordran på T.M. Det är således klart att om T.M:s

Återställande av fordonet skall tillgodoräknas vid bestämmande av ersättning enligt restskuldsförsäkringen överstiger detta belopp Volkswagens kreditfordran. Den avgörande frågan är därför vilken betydelse återtagandet har för beräkningen av ersättning enligt restskuldsförsäkringen.

Tingsrätten har tidigare i sin bedömning funnit att T.M. alltså är att anses som ägare till fordonet. Återtagandet har i det avseendet således inte jämförts med en hävning av avbetalningsköpet. Avbetalningsköpet får därför anses bestå åtminstone fram till dess en avräkning har gjorts. Volkswagens återtagande av fordonet kan vidare inte anses innebära att bolaget har fått betalt för sin kreditfordran när ännu ingen avräkning skett. Med hänsyn till det anförda anser tingsrätten att Volkswagen vid stöldtillfället fortfarande hade en fordran motsvarande kreditbeloppet på T.M. och att denna fordran måste anses omfattas av restskuldsförsäkringen.

Från Volkswagens kreditfordran skall enligt försäkringsvillkoren (punkt 3 ovan) fordonets restvärde dras av. Hur detta villkor skall tillämpas i en situation som den aktuella framstår inte som helt klart. I detta fall har dock skada uppkommit genom en stöld och något restvärde i egentlig mening kan enligt tingsrättens mening knappast anses föreligga. Att tolka villkoret så att bilens värde före stölden utgör restvärdet synes vidare svårförenligt med syftet bakom försäkringsskyddet. Vid tolkningen av försäkringsvillkors innebörd skall dessutom beaktas att det är försäkringsbolaget som upprättat villkoren varför otydligheter i dessa bör tolkas till Volkswagens fördel.

Enligt tingsrättens mening skall därför inte något avdrag för restvärde göras utan full ersättning skall betalas ut enligt restskuldsförsäkringen. Om yrkat kapitalbelopp och ränta råder inte tvist.

Volkswagens i andra hand framförda yrkande skall således bifallas fullt ut.

Domslut

1. Trygg-Hansa Försäkringsaktiebolag skall till Svenska Volkswagen Finans Aktiebolag betala 662 490 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från och med den 30 oktober 2002 till dess betalning sker.

Svea hovrätt

Trygg-Hansa överklagade i Svea hovrätt och yrkade att hovrätten skulle ogilla Volkswagens talan.

Volkswagen bestred ändringsyrkandet.

Hovrätten (hovrättsråden Lars Hesser, Omi Mohammar, referent, och Hans Nyman samt tf. hovrättsassessorn Jenny Wulker Roos) anförde följande i dom den 15 september 2006.

Hovrättens domskäl

Hovrätten har avgjort målet efter huvudförhandling. Vid denna har samma handlingar som vid tingsrätten genomgått.

Hovrätten konstaterar att parterna här har åberopat samma grunder och omständigheter som vid tingsrätten och här utvecklat sin talan på samma sätt som vid tingsrätten enligt vad som antecknats i domen. Försäkringsbolaget har i hovrätten klargjort att dess inställning är att bilens restvärde efter stölden är noll.

I hovrätten har inte tillförts något nytt i utredningshänseende i förhållande till vad tingsrätten haft att lägga till grund för sin bedömning. Det material på vilket hovrätten skall grunda sitt avgörande är alltså detsamma som vid tingsrätten. Liksom vid tingsrätten är det här ostridigt att restskuldsförsäkringen i och för sig är tillämplig på stöldskadan.

Hovrätten delar tingsrättens bedömning att äganderätten till bilen inte övergått i och med återtagandet. Hovrätten instämmer även i ställningstagandet att återtagandet inte kan anses innebära att Volkswagen i och med detta fått betalt för sin kreditfordran.

Vad försäkringsbolaget anför i hovrätten och vad i övrigt förekommit i målet

föranleder ingen annan bedömning än den tingsrätten gjort.
Försäkringsbolagets överklagande skall på grund av det anförda lämnas utan bifall.

- - -

Tingsrättens dom skall således stå fast.

Hovrättens domslut

Hovrätten fastställer tingsrättens dom.

Högsta domstolen

Trygg-Hansa överklagade och yrkade att HD skulle ogilla den av Volkswagen förda talan.

Volkswagen bestred ändring.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, rev.sekr. Ove Nilsson, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

Domskäl

Din Bil Stockholm Norr sålde i april 2001 en bil till T.M. genom ett avbetalningskontrakt med återtagandeförbehåll. Köpeskillingen var 903 000 kr med en kontantinsats om 290 000 kr. Din Bil överlät samma dag som försäljningen samtliga rättigheter enligt köpekontraktet till Svenska Volkswagen Finans AB (VW). Trots att T.M. endast betalade 29 000 kr av kontantinsatsen lämnades bilen av misstag ändå ut till honom. I strid med avbetalningskontraktet tecknade T.M. inte någon försäkring för fordonet.

Eftersom T.M. inte heller betalade varken resterande kontantinsats eller den första månadsbetalningen återtog VW fordonet den 18 juni 2001 efter en överenskommelse med denne. Efter återtagandet placerades fordonet på en inhägnad bilgård som tillhör Din Bil, från vilken fordonet stals.

Kreditköpsavtalet mellan T.M. och VW regleras av konsumentkreditlagen (1992:830). Enligt 4 § skall avtalsvillkor som i jämförelse med lagen är till nackdel för konsumenten vara utan verkan mot denna om inte annat anges i lagen.

När en kreditsäljare återtar en vara från kreditköpare skall enligt 27 § konsumentkreditlagen en avräkning göras mellan köpare och säljare. Vid avräkningen skall köparen tillgodoräknas varans värde vid återtagandet.

Köparen har sedan rätt att inom fjorton dagar återlösa den återtagna varan genom att betala varans värde vid återtagandet samt den restskuld som kan finnas enligt avräkningen (28 § konsumentkreditlagen).

Avräkningen kan beskrivas som den ekonomiska uppgörelse som skall avsluta rättsförhållandet mellan köpare och säljare (se t.ex. Eriksson, Lambertz, Konsumentkrediter, 1993, s. 271 ff.).

VW hade tecknat en s.k. flytande fordonsförsäkring hos Trygg-Hansa Försäkringsaktiebolag (Trygg-Hansa). Försäkringen omfattade bl.a. stöldförsäkring och restskuldförsäkring.

VW har väckt talan mot Trygg-Hansa och begärt försäkringsersättning med anledning av stölden antingen genom stöldförsäkringen eller restskuldförsäkringen. VW har anfört att försäkringsavtalet är avsett att ge ett heltäckande skydd mot stöldskada, oavsett om ett fordon är återtaget eller om fordonet fortfarande skall anses tillhöra avbetalningsköparen.

HD prövar inledningsvis frågan om ersättning skall utgå enligt stöldförsäkringen.

Enligt försäkringsvillkoren gäller stöldförsäkringen för fordon som är registrerade i Sverige och inte är avställda och som försäkringstagaren äger

eller leasar.

I förevarande fall har VW efter överenskommelse rent faktiskt återtagit bilen. Något sådant återtagande som avses i konsumentkreditlagen har inte gjorts och inte hade heller någon avräkning gjorts när bilen tillgreps.

Med hänsyn till de rättsverkningar som är kopplade till avräkningen kan inte kreditköpet betraktas som avslutat förrän avräkningen gjorts och de fjorton dagarna har gått utan att köparen utnyttjat sin rätt att återlösa varan. Eftersom konsumentkreditlagen, som sagts ovan, är tvingande till förmån för konsumenten kan en creditsäljare inte endast omhänderta det på kredit försålda godset utan att avsluta köpet med en avräkning mellan parterna. Som underrätterna funnit hade äganderätten till bilen inte övergått till VW vid tidpunkten för stölden. VW har således inte rätt till ersättning med stöd av stöldförsäkringen.

HD övergår härfter till att pröva om ersättning skall utgå med anledning av restskuldsförsäkringen.

Restskuldsförsäkringen gäller enligt avtalet för fordon som, det i målet aktuella, har sålts på kredit med återtagandeförbehåll. Till grund för beräkning av ersättning gäller vid skadetillfället återstående fordran enligt avtalet om kreditköp, med vad som högst motsvarar fordonets marknadsvärde före skadan.

Trygg Hansa har som grund för sitt bestridande av VW:s krav i denna del anfört att VW inte hade någon återstående kreditfordran mot T.M. eftersom den återtagna bilens värde var högre än det belopp som återstod att betala.

Till grund för beräkningen av ersättning enligt aktuell försäkring gäller vid skadetillfället återstående fordran enligt avbetalningskontraktet. Avdrag skall bl.a. göras för fordonets restvärde.

I målet är ostridigt att den stulna bilens värde var högre än den återstående kreditkulden. VW har genom att återföra bilen tillgodogjort sig den säkerhetsrätt som återtagandeförbehållet innebär (se t.ex. Helander, Kreditsäkerhet i lös egendom, 1983, s. 612 ff. och Adlercreutz, Finansieringsformers rättsliga reglering, 2004, s. 56 ff.).

Mot bakgrund av de konsumentskyddsmotiv som ligger bakom bestämmelserna i konsumentkreditlagen måste det anses som oskäligt om avbetalningsköparen i en situation som denna inte skulle tillgodoräknas bilens värde om den skadas eller tillgrips efter att bilen återtagits men innan parterna gjort den avräkning som skall göras enligt lagen. Motsatt bedömning skulle leda till att en köpare i ett fall som det aktuella inte bara måste lämna tillbaka bilen utan också blir skyldig att därutöver erlägga återstående skuld enligt köpeavtalet utan att den återtagna bilens värde tillgodoräknas denne.

Det är som sagts ovan ostridigt att den tillgripna bilens värde översteg den återstående kreditfordran. T.M. kan efter återtagandet därför inte längre anses ha någon skuld till VW.

Då det vid tillgreppet inte förelåg någon restskuld kan ersättning inte heller utgå med anledning av restskuldsförsäkringen. VW:s talan skall därför i dess helhet lämnas utan bifall.

HD:s domslut

Med ändring av hovrättens dom ogillar HD käromålet.

HD (justitieråden Leif Thorsson, Severin Blomstrand, referent, Torgny Håstad, Per Virdesten och Anna Skarhed) meddelade den 5 juni 2008 följande dom.

Domskäl

Din Bil Stockholm Norr sålde en bil genom ett avbetalningskontrakt med återtagandeförbehåll. Köpeskillingen var 903 000 kr med en kontantinsats om 290 000 kr. Din Bil överlät samma dag samtliga rättigheter enligt kontraktet till Svenska Volkswagen Finans AB (VW Finans). Trots att köparen endast betalade 29 000 kr av kontantinsatsen, lämnades bilen av misstag ut till honom. I strid mot kontraktet tecknade köparen inte någon försäkring för fordonet. Eftersom

köparen inte heller betalade vare sig resterande kontantinsats eller den första månadsbetalningen, återtog VW Finans fordonet efter en överenskommelse med honom. Sedan fordonet sålunda kommit i VW Finans besittning, stals det ca tio dagar efter återtagandet.

Frågan i målet är om VW Finans kan få ersättning för stölden från sitt försäkringsbolag Trygg-Hansa. Försäkringen är en flytande motorfordonsförsäkring. I försäkringen ingår bl.a. en stöldförsäkring, som såvitt nu är av intresse omfattar fordon "som försäkringstagaren äger", och en restskuldsförsäkring, som omfattar fordon "som sålts på kredit med återtagandeförbehåll".

Restskuldsförsäkringen avser alla försäkringstagarens fordon av i försäkringsbrevet angivna fordonsslag, om fordonen sålts på kredit med återtagandeförbehåll. Försäkringen gäller till skydd för innehavaren av säljrättigheterna och täcker bl.a. skada genom stöld av fordonet, när köparen saknar kaskoförsäkring eller har kaskoförsäkring men försäkringsskyddet ändå inte gäller. Försäkringen gäller från leveransdagen. Ersättning betalas under förutsättning att köparen efter skadan inte fullgör amorteringarna enligt avbetalningskontraktet. Till grund för beräkningen av ersättningen läggs den vid skadetillfället återstående fordran enligt avtalet om kreditköp men högst vad som motsvarar fordonets marknadsvärde före skadan. Avdrag skall göras för amorteringar efter skadetillfället och för fordonets restvärde.

Parterna i målet är eniga om att restskuldsförsäkringen är tillämplig. VW Finans har dock hävdat att försäkringen för egna fordon skall täcka skadan, om restskuldsförsäkringen inte medför ersättning. Trots försäljningspriset och den begränsade amorteringen före återtagandet är det ostridigt att fordonets värde före stölden översteg säljarens restfordran.

I enlighet med parternas inställning prövar HD först huruvida restskuldsförsäkringen berättigar till ersättning för skadan.

Trygg-Hansa har gjort gällande att i förevarande situation - där fordonet återtagits av VW Finans - fordonets värde före stölden skall dras av, eftersom någon avräkning inte hade gjorts när fordonet stals, medan VW Finans har hävdat att risken låg kvar på köparen så att inget avdrag alls skall göras för fordonets värde.

Vad Trygg-Hansa sålunda har anfört rörande avräkningen kan inte vara avgörande för rätten till ersättning ur restskuldsförsäkringen. Om en säljare efter återtagande skulle ha meddelat köparen att denne hade ett visst belopp sig till godo, borde det inte medföra någon annan bedömning än om meddelandet inte hade lämnats. Och om säljaren dessutom skulle ha betalat ut ett belopp som han efter återtagandet var skyldig köparen och sålunda hade avvecklat rättsförhållandet, skulle utbetalningen inte ha medfört att restskuldsförsäkringen därefter täckt säljarens intresse i fordonet.

Avgörande för om avdrag skall göras för fordonets värde vid tillämpning av villkoren för restskuldsförsäkringen måste i stället vara vem av säljaren och köparen som stod risken för varan. Efter avlämnandet till köparen står denne risken medan fordonet är i hans besittning. Skulle köparen överlämna fordonet till en kreditgivare som säkerhet för dennes fordran, ligger risken i princip kvar på köparen i dennes egenskap av ägare (se 10 kap. 4 § HB; jfr 12 kap. 2 § samma balk rörande anförtrött gods och NJA 1953 s. 409 angående presumtionsansvar beträffande lånad egendom). Frågan är emellertid om denna princip skall tillämpas när avbetalningsgods återtas av säljaren.

Ett återtagande sker regelmässigt i syfte att avveckla rättsförhållandet. Härvid realiserar säljarens säkerhet genom att han tillägnar sig varan. Köparen har då rätt att tillgodoräkna sig varans värde vid återtagandet (27 § andra stycket konsumentkreditlagen, 1992:830), alltså inte det pris som varan inbringar vid säljarens efterföljande försäljning. Avräkningen skall göras redan vid själva återtagandet, eftersom köparen har detentionsrätt ifall säljaren inte erlägger ett saldo som är till köparens förmån (28 § första stycket). Säljarens tillägnande får därför anses ske redan vid själva återtagandet, trots att köparen därefter har en rätt att återlösa varan, något som emellertid görs efter andra beräkningsgrunder (29 §) än om köparen vill hindra ett återtagande (25 § tredje stycket). Det anförda talar för att säljaren skall stå risken för varan från och med återtagandet. Att risken för varan skulle ligga kvar på köparen, när

säljaren utnyttjar att köparen inte gör gällande någon detentionsrätt och säljaren därefter dröjer med avräkningen, vore dessutom oacceptabelt från konsumentskyddssynpunkt.

VW Finans stod således risken för fordonet efter återtagandet. Det betyder att köparen skall tillgodoräknas det värde fordonet hade vid återtagandet trots att det därefter blev stulet. Därav följer att VW Finans inte hade något saldo att kräva från köparen. VW Finans krav på ersättning ur restskuldsförsäkringen är därför ogrundat.

Eftersom en avbetalningssäljare tillägnar sig varan redan genom själva återtagandet och därefter står risken för varan, bör säljaren eller dennes rättssinnehavare åtminstone i de nu aktuella försäkringsvillkorens mening anses som ägare av det återtagna fordonet.

VW Finans yrkande om ersättning för skadan ur stöldförsäkringen för egna fordon skall därför bifallas, trots att fordonet varit sålt på avbetalning och under en tid varit i köparens besittning.

Domslut

HD ändrar hovrättens domslut på det sätt att Trygg-Hansa Försäkringsaktiebolag förpliktas att till Svenska Volkswagen Finans Aktiebolag betala 635 640 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från och med den 30 oktober 2002 till dess betalning sker.

Justitierådet Torgny Håstad tillade:

Även om ett fordon sålts på kredit med återtagandeförbehåll gäller restskuldsförsäkringen bara från leveransdagen. Restskuldsförsäkringen är således inte tillämplig om fordonet visserligen sålts på angivna villkor men ännu inte avlämnats.

Skulle ett fordon efter försäljning till köparen men före avlämnandet bli stulet hos säljaren eller annars skadas av våda, ligger risken normalt på säljaren (se 13 och 14 §§ köplagen och 8 § konsumentköplagen). Om skadan medför att det uppkommer ett väsentligt dröjsmål med avlämnandet av felfri vara, får köparen häva köpet (25 § köplagen och 13 § konsumentköplagen). Vid den efterföljande avräkningen skall säljaren återlämna vad köparen har betalat (se 64 § köplagen och 43 § konsumentköplagen). Härav följer att det blir säljaren som drabbas av förlusten.

Frågan uppkommer då, om säljaren har rätt till ersättning ur den flytande motorfordonsförsäkringens stöldmoment. Enligt försäkringsvillkoren förutsätter detta att säljaren "äger" fordonet. Gör säljaren det, om han sålt fordonet och inte gjort äganderättsförbehåll utan bara återtagandeförbehåll?

Äganderätt anses sedan länge vara ett relativt begrepp i svensk och annan skandinavisk rätt. Medan man i många andra rättssystem anser att äganderätten övergår från säljaren till köparen vid en enda tidpunkt och att denna övergång avgör ett flertal rättsfrågor - inte bara skydd mot motpartens borgenärer utan även vem som bär risken för skada och vem som har rätt till avkastningen m.m. - föredrar vi i skandinavisk rätt att behandla olika frågor för sig för att få ett mer nyanserat system, varefter reglerna ofta formuleras utan användning av termen äganderätt. Se t.ex. lagen (1944:181) om redovisningsmedel och lagen (1944:302) om köparens rätt till märkt virke angående borgenärsskydd samt ovan nämnda paragrafer i köplagarna om risken och i 79-81 §§ köplagen angående avkastningen.

Även om man skulle begränsa sig till att använda skyddet mot motpartens borgenärer som kriterium på äganderättens övergång, kan man konstatera att reglerna inte ens då ger något klart utslag på äganderättens placering. Å ena sidan kan säljaren innehålla varan samt häva köpet och göra avräkning enligt köplagens eller konsumentköplagens regler, om köparen går i konkurs före avlämnandet och konkursboet inte inträder i avtalet (63 § köplagen). Å andra sidan har den som köper en vara för enskilt bruk av en näringsidkare skydd mot säljarens borgenärer genom avtalet och varans individualisering (se 49 § konsumentköplagen). Däremot är ett köp för näringsändamål inte skyddat mot säljarens borgenärer före avlämnandet, såvida köpet inte registrerats enligt lösöreköpslagen. Det kan tilläggas att enligt svensk rätt ett

Återtagandeförbehåll har samma sakrättsliga verkan som ett äganderättsförbehåll (se NJA 1975 s. 222).

Att säljaren i försäkringsvillkorens mening skulle anses vara ägare till fordon som sålts för näringsändamål men inte för enskilt bruk, måste vara uteslutet. Villkoret om försäkringstagarens äganderätt må vara meningsfullt för att utesluta exempelvis låntagare från försäkringsersättning, men äganderätt är inget bra instrument för att inom ramen för den flytande motorfordonsförsäkringen dra gränsen mellan bl.a. stöldmomentet och restskuldsförsäkringen. Med en ändamålsenlig tolkning och omformulering av försäkringsvillkoren kunde saken uttryckas så att stöldförsäkringen gäller när fordonet finns hos säljaren vid skadehändelsen (och denne står risken), vare sig fordonet ännu inte avlämnats eller återtagits, medan restskuldsförsäkringen gäller när fordonet finns hos köparen vid skadehändelsen (och denne står risken).

HD:s dom meddelad: den 5 juni 2008.

Mål nr: T 4101-06.

Lagrum: 10 kap. 4 § och 12 kap. 2 § HB samt 25, 27, 28 och 29 §§ konsumentkreditlagen (1992:830).

Rättsfall: NJA 1953 s. 409.

Sökord: Äganderätt; Avbetalningskontrakt; Bil; Fordonsförsäkring; Risken för varan; Återtagandeförbehåll; Försäkringsersättning; Konsumentkreditlagen
